ARCHIEF COLLEGIALE O.L.V. KERK AARSCHOT

AARSCHOTSCHE STUDIËN

III

Aarschotsche Misericordia's

LINO'S VAN EERW. HEER J. CUYVERS
LEERAAR AAN HET ST.-JOZEFSCOLLEGE, AARSCHOT.
MET INLEIDING VAN DR. J. GRAULS.

Elektro-Drukkerij
H. TUERLINCKX-VAN NOTEN
Leuvensche straat, 47, Aarschot.

Hulde aan Z.E.H. Deken

Janssen

ARCHIEF COLLEGIALE O.L.V. KERK AARSCHOT

De Aarschotsche Misericordia's.

In tal van Vlaamsche en Waalsche kerken treft men nog koorstoelen aan die voorzien zijn van een steunsel, waarop de meestal bejaarde geestelijken konden rusten wanneer zij tot langdurigen koordienst waren verplicht. Zulk een steunsel noemt men misericordia. Daaronder werd gewoonlijk een versieringsmotief aangebracht dat een mythologisch of Bijbelsch personage voorstelde ofwel de uitbeelding was van een spreekwoord.

Het is over die in misericordia's verwerkte spreekwoorden dat we hier eenige woorden willen zeggen. De Nederlanden zijn het klassieke land van de spreekwoorden. Weinige landen bezitten zulke rijke en oude verzamelingen als Vlaanderen. Van in de 14e en 15e eeuw heeft men te onzent spreekwoordenverzamelingen aangelegd waarin we talrijke spreekwoorden en gezegden aantreffen die nu nog voortleven onder het Vlaamsche volk. Is er een land waar zooveel schilders en beeldhouwers spreekwoorden hebben verwerkt in de beeldende kunsten? Denk aan den wereldberoemden Pieter Bruegel en zijn spreekwoordenschilderij uit het Kaiser-Friedrich-Museum te Berlijn. Onze vijftiende- en zestiende-eeuwsche beeldsnijders en beeldhouwers hebben in tal van kerken en stadhuizen onze Vlaamsche spreekwoorden benuttigd als versieringsmotieven. Nu nog treft men in verschillende kerken van het Vlaamsche en Waalsche land als b. v. in St Salvator te Brugge, St Sulpitius te Diest, O.-L.-Vrouw-kerk te Aarschot, de kerk van Hoogstraten, in St Materne te Walcourt, enz. koorstoelen aan waarvan de zittingen voorzien zijn van een plastisch verwerkt Vlaamsch spreekwoord. Onze middeleeuwsche ambachtslieden waren zoo bedreven in hun vak dat het buitenland een beroep deed op hun diensten en op hun kunst. En zoo kan men thans in heel wat kerken en burgerlijke gebouwen van Engeland, Frankrijk, Spanje, enz. beeldjes en beeldengroepen bewonderen die niets anders zijn dan de verwerking van een Vlaamsch spreekwoord.

Het Hageland neemt een bijzondere plaats in wat de misericordia's betreft. Immers in twee van zijn kerken: St Sulpitius te Diest en O.-L.-Vrouw-kerk te Aarschot, zijn een groot aantal dier misericordia's bewaard gebleven. Daarbij behooren deze tot de schoonste die wij bezitten.

Het was dus een gelukkig denkbeeld een tiental lino's van de Aarschotsche misericordia's uit te geven. Laten we hopen dat weldra de dag moge komen waarop al de misericordia's in klare foto's op de markt zullen worden gebracht. Zoo zal men dan overal kunnen onderzoeken wat die beelden en beeldengroepen eigenlijk beteekenen. Want veel wat in de misericordia's is verwerkt, moet nog opgehelderd worden. Ook voor de Aarschotsche misericordia's zijn er nog heel wat duistere punten die enkel door langdurige en vergelijkende studies zullen kunnen verklaard worden.

Zoo onderscheiden we o. m. in de lage stoelen, rechts, een fantastisch dier waarvan de staart uitloopt in een arendshoofd dat zich dreigend naar den kop van het dier wendt. Verder hebben we een hansworst, die achteroverbuigt, St Joris die den draak bestrijdt, enz. Aan dien kant staan zeer bekende spreekwoorden, als b. v. *Hij gaapt tegen den oven*, d. w. z. hij wil iets onmogelijks doen ; iets willen doen dat

men niet kan, evenmin als men wijder kan gapen dan een oven; *zij bindt den duivel op een kussen*, d.w.z. een flinke en lang niet gemakkelijke vrouw; *de vos en de kraan hebben elkander te gast*, dat is de bekende fabel van den vos en den kraan die elkander bedriegen; bedrieger bedrogen; *de zeug trekt den tap uit*, d. i. het is met tappen gedaan, gezegd van een waard die zijn zaken veronachtzaamt. In de hooge stoelen, rechts, bemerken we o. m. den zeeridder, den dronken Noach door zijn zoon bespot, enz.

Aan den linkerkant staat o. m. de Verloren Zoon afgebeeld: hij eet mede met de varkens; verder zien wij er den *hennentaster*, eigenlijk de man die gaat tasten om te zien of de hennen nog geen eieren gaan leggen, overdrachtelijk een keukenpiet of een bedrogen echtgenoot.

Hoogerop zien we o. m. een pelikaan die zijn jongen voedt alsmede het spreekwoord *rozen voor de varkens strooien*, d. i. iets goeds en schoons geven aan hen, die er de waarde niet van weten te schatten, enz.

Twee beelden van Aarschot dienen nog vermeld te worden: de doedelzakspeler en de eierdans, welke twee van de zeldzame ongeschonden misericordia's zijn. Het zijn trouwens kleine meesterstukjes.

Bovenstaande regels mogen er toe aanzetten een volledige verzameling duidelijke foto's van de Aarschotsche misericordia's in den handel te brengen. Zoo zal iedereen kunnen deelnemen aan de studie van deze zoo interessante beeldjes, waarvan de meeste nog op een verklaring wachten.

JAN GRAULS.

EEN TWEEHOOFDIG DIER.

DE HANSWORST.

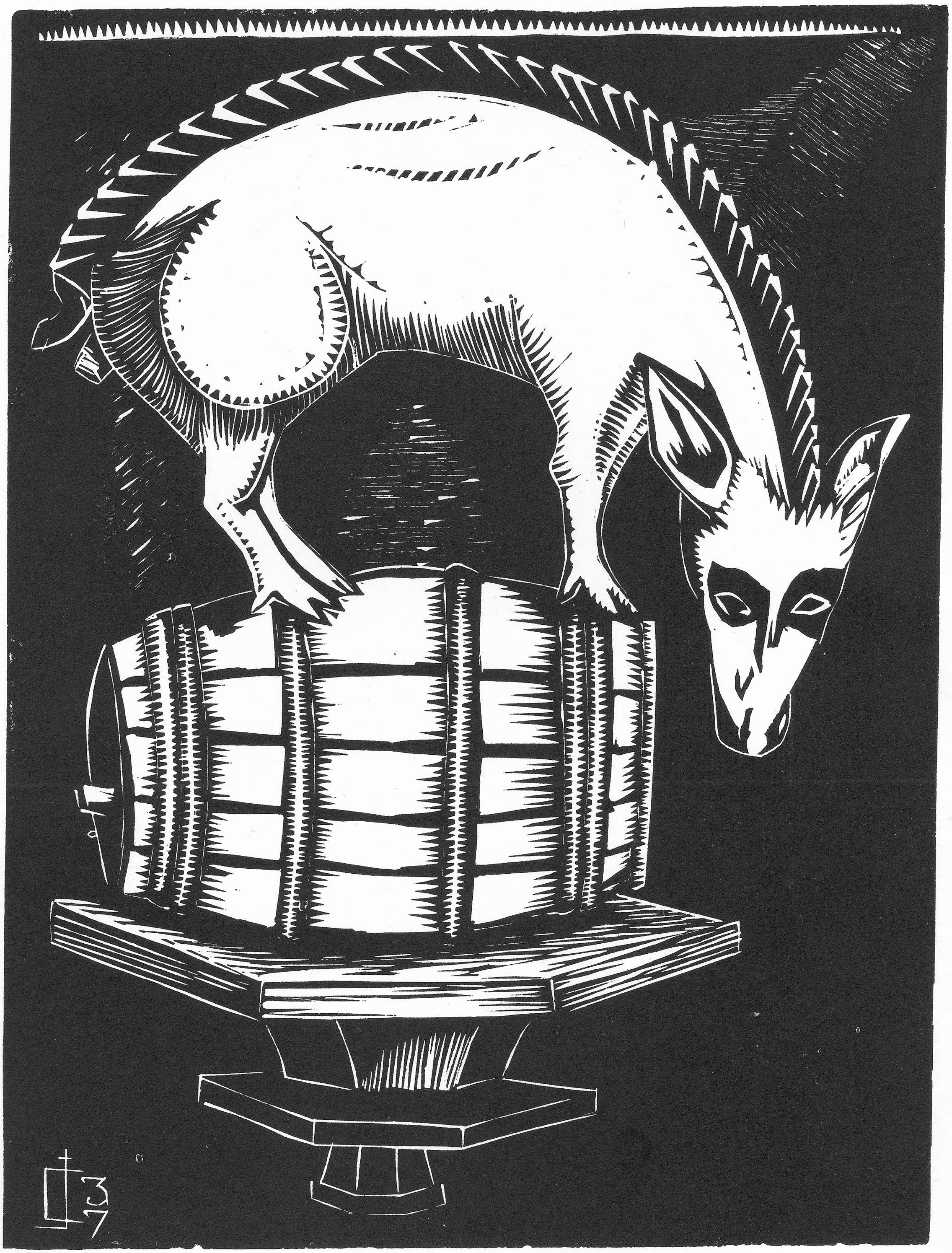

DE ZEUG TREKT DEN TAP UIT.

DE ZEERIDDER.

DE DOEDELZAKSPELER.

DE EIERDANS.

DE ZOT.

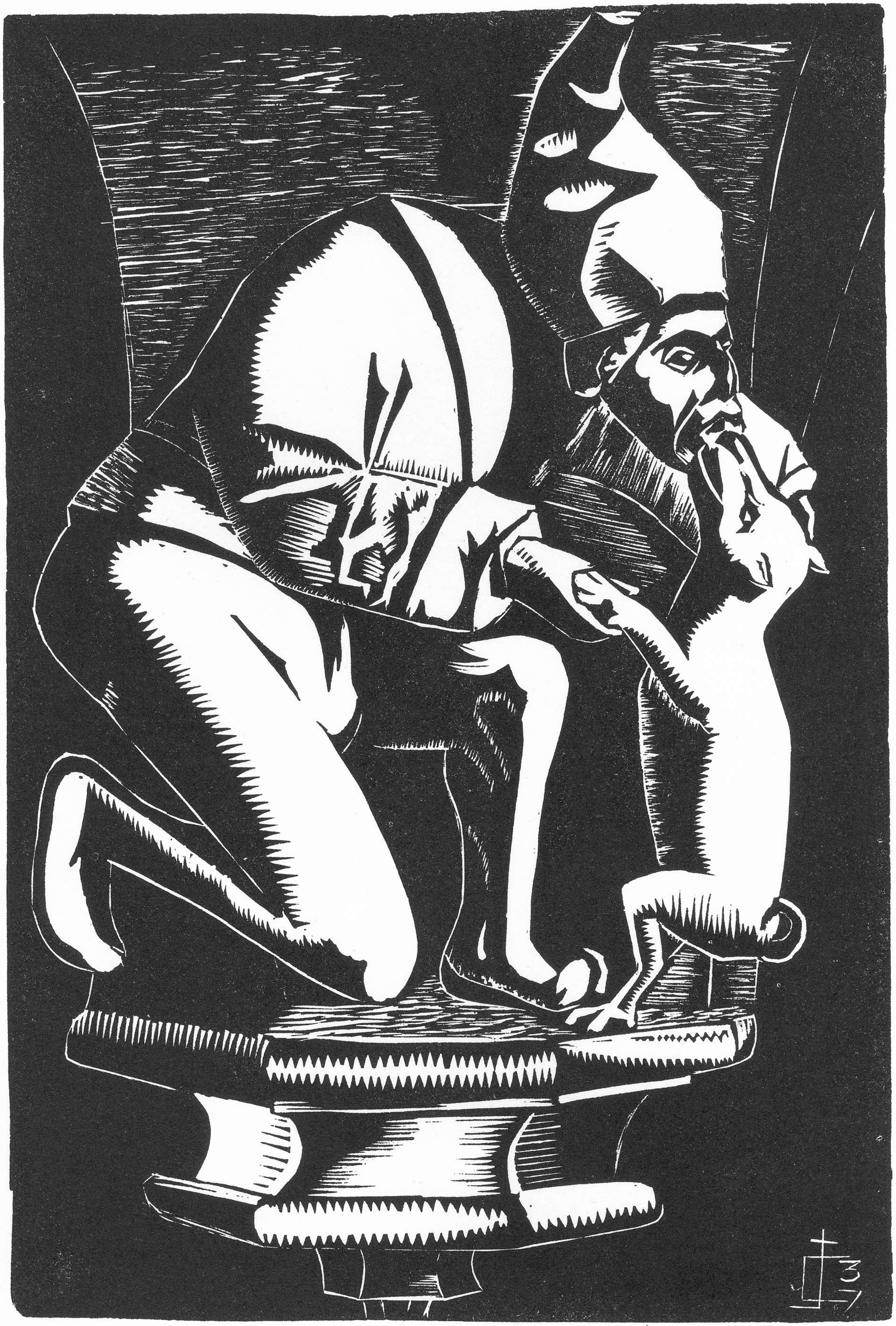

HIJ KUST ZIJN HOND (?)

HIJ SLAAT ER NAAR.

BIDDENDE MONNIK.